

ухвалення рішень. Отже, через наведені вище факти, я вважаю, що саме цифрова трансформація має брати до уваги ціннісні орієнтири суспільства, а на першому плані мають виокремлюватися засади, що базуються на принципах рівності та справедливості.

Провівши прозорий та чіткий аналіз гендерних колізій в трудовому праві України, нам надається можливість відігравати роль спостерігача, який бере участь у процесі ілюстрації нинішніх змін цінностей суспільства. Подолати складнощі, що з'являються у чітко зазначених колізіях – реально. Це можна зробити використовуючи цілісний підхід, що зважає на історичний бекграунд та актуальні соціальні зміни. Для вирішення гендерних питань нам не обійтись без філософсько-антропологічного ракурсу, бо саме він спрямований на утвердження цінностей людської гідності та гендерної рівності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амджадін Л.М., Костенко О.Ю., Лібанова Е.М., та інші. Гендерні перетворення в Україні. Київ: Надруковано в ТОВ «АДЕФ-Україна», 2007. 165 с. URL: https://gender.org.ua/images/lib/genderni_peretvorenniya.pdf
2. Клименко М. В. Гендерна рівність у трудових правовідносинах: питання сьогодення. // Актуальні проблеми держави і права. 2021. С. 77–82.
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 06.10.1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text
4. Крочук М.І. Гендерна рівність як складова загального принципу рівності. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. № 4. 2011. С. 464–471.
5. Пищуліна О. Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті європейської інтеграції. Київ: Видавництво “Заповіт”, 2016. 244 с. URL: <https://razumkov.org.ua/upload/Gender-FINAL-S.pdf>
6. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків: Закон України від 19.12.2024 р. № 2866-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>

Микола КОВАЛЕНКО

*Здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди,
Харків, Україна
3355400693@mail.gov.ua*

ПРАВОВІ ПРАКТИКИ САМОПІЗНАННЯ: МІЖ ЕТИКОЮ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА СУСПІЛЬНОЮ НОРМОЮ

З давніх часів людина прагнула пізнати світ і саму себе у цьому світі, тому феномен самопізнання вже давно став предметом багатьох міждисциплінарних досліджень. Протягом життя людина намагається зрозуміти власні особливості

(фізичні, психічні, емоційні, інтелектуальні); виходячи з цього, скласти систему цінностей, яка, в свою чергу, зумовлює мотиви поведінки. Самопізнання є вихідною позицією для самовиховання, зокрема у частині правової свідомості та культури. Самовиховання через правові практики самопізнання встановлює рамкові обмеження, за які людина не вийде у своїх інтенціях та вчинках. У правових практиках йдеться про розуміння дозволеного законом і неможливість перетину «червоних ліній». Правові практики самопізнання мають виходити із засадничих позицій етики відповідальності як методологічної основи розвитку етики правових відносин у ХХІ столітті.

Правові відносини є однією з форм буття людини, ефективність котрих визначає рівень якості життя як індивіда, так і суспільства. Предметом окремих галузей права є регулювання суспільних відносин, що виникають в її межах. Незалежно від того чи йдеться про відносини особа-особа, чи особа-інституція, саме відповідальне ставлення як етична норма виступає запорукою дотримання норм закону, що, в свою чергу є підґрунтям усього суспільного буття. «Суспільне буття по своїй сутті є система ділових (політичних, економічних, юридичних та ін.) та міжособистісних (сімейних, дружніх, інтимних та ін.) відносин» [1]. Наприкінці ХХ ст. критерієм якості усіх різновидів відносин стає відповідальність як індивідуальна, так і колективна. «Саме етика відповідальності забороняє гру ва-банк щодо людства. У зв'язку з цим постають два запитання: чи можна ставити на карту те, що тобі не належить? чи можна ставити на карту все, що тобі належить?» [2, с. 111].

Виклики, запропоновані російською агресією, суттєво вплинули на самоідентифікацію більшості українців. Ми пізнаємо себе як носіїв ознак цивілізованості напроти варварів, усвідомлюємо свою унікальність через набуття гіркого досвіду, відчуваємо внутрішню силу, що гартується завдяки стражданню. Розуміння того, що у своїй боротьбі ми відстоюємо закони моралі та права, гуртують націю, яка боронить свою незалежність. Етика колективної відповідальності є доктриною, що становить підґрунтя суспільних відносин в Україні сьогодні.

Дана етика визначає суспільні норми, які регулюють різні сфери життєдіяльності людини, котрі, звісно набувають нових векторів та кодів в умовах війни.

Занурення у самого себе допомагає визначити духовно-етичні або морально-етичні норми, які ми приймаємо і якими ми керуємося вчиняючи так чи інакше. Звісно, що не завжди легко вчиняти адекватно встановлених цивілізованих суспільних норм у контексті зіткнення із випадками морально-етичного нігілізму.

Правові практики самопізнання допомагають унеможливити конфлікти із законом, виховують високу правову культуру, формують високий рівень правосвідомості. Правові норми є більш конкретними: вони закріплені в основних документах держави (конституція, кодекси, закони, підзаконні нормативно-правові акти, тощо) і регулюються всією державною системою. Але саме контексти етики відповідальності забезпечують внутрішню потребу людини чинити за законом, унеможлиблюють будь-які прояви правового нігілізму.

Політичні норми є ще одним різновидом суспільних норм. Вони дещо близькі за своєю природою до правових, оскільки також сформульовані в певних міжнародних документах: конвенціях, міждержавних угодах, протоколах, резолюціях, тощо.

В умовах війни ми спостерігаємо системне порушення країною-агресором усіх вищезазначених суспільних норм, що обтяжує процес самопізнання питаннями про те як я реаую або маю реагувати на такі виклики.

Поява нового виду соціальної норми – індивідуальної, що пов'язана з визнанням цінності кожної особи і мала б призводити до гуманізації суспільної свідомості в цілому, також дещо переобтяжена питаннями про виправданість гуманного ставлення до негуманного, толерантного до нетолерантного, тощо.

Отже із впевненістю можна констатувати, що і без того багатовекторна теорія самопізнання у західній науковій думці сьогодні ускладняється сучасними соціокультурними контекстами, набуває нових інтерпретацій, а «їх динамічна трансформація із зміною суспільних формацій, призвели до “розмивання” фундаментальних, духовних засад означеного феномену» [3, с. 58].

Війна внесла жорсткі корективи і змінила цілісну життєву картину, повнота якої неможлива без урахування трагічних подій останніх років в Україні.

Традиційне східне розуміння цінності споглядання набуває нових кодів, оскільки внутрішні переживання через набутий, здебільшого трагічний досвід, призводять до загострення сприйняття співвідношення існуючого та належного; фактичного та контрфактичного; дійсності та рефлексії, тощо.

Західна ж традиція самопізнання, яка «ґрунтується переважно на принципах доцільності, раціонального мислення і рефлексії» [3, с. 58] також не завжди спроможна забезпечити безконфліктне самоздійснення цього процесу, бо людина шукає відповідь на питання щодо раціональності, обґрунтованості, виправданості війни з одного боку, а з іншого чудово розуміє, що то марний пошук, бо ніщо не виправдовує дії агресора, які призводять до втрат життів, жахливих руйнувань, тощо.

«Шлях до розуміння власного «Я» відкривається через оволодіння практиками самопізнання, які відрізняються одна від одної за технікою виконання» [3, с. 59]. Серед таких практик значуще місце посідають правові практики самопізнання, які сьогодні розгортаються між етикою відповідальності та суспільною нормою. Як зазначалося вище, вони ускладнюються викликами сьогодення, у контекстах яких людина доволі часто відчуває себе розгубленою, безпорадною, зневіреною, зокрема щодо принципів, які проголошені доктриною етики відповідальності, та суспільних норм, необхідність дотримання яких дещо нівелюється.

Не всі люди можуть швидко реагувати на буттєві виклики та відповідати зміною структури власного «Я». Це небезпечно, бо відбувається розхитування світоглядних установок та орієнтирів, система цінностей вже не виглядає стрункою і однозначною. Може відбуватися підміна понять, з'являються подвійні стандарти, можливі різночитання. Наслідком може стати екзистенціальна криза, тому що на місце цілісності та повноти особистості «приходить її фрагментація та ціннісна дезорієнтація. Людина занурюється в стан тривоги, відчаю і страху, її не полишає відчуття глибокого психологічного дискомфорту. Подолання цієї екзистенціальної кризи є однією з актуальних проблем сучасної людини, розв'язання якої можливе через здійснення ціннісного і культурного самовизначення особистості за допомогою філософської саморефлексії» [3, с. 64].

ЛІТЕРАТУРА

1. Прищак М.Д., Лесько О.Й. Етика відповідальності як методологічна основа розвитку ділових відносин. Вінницький національний технічний університет. URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/20251/3854.pdf?sequence=3&isallowed=y>
2. Рижак Л. Етика відповідальності у контексті кантівського «категоричного імперативу». Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. Випуск 56. 2024. с. 104-114. URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/56_2024/14.pdf
3. Коваленко М. Філософські практики самопізнання у контексті західної і східної світоглядних традицій. Освітній дискурс: збірник наукових праць. 50(7-9), 2024. с. 58-65. URL: <https://www.journal-discourse.com/uk/kataloh-statei/2024/2024r-507-9/filosofski-praktyky-samopiznannia-u-konteksti-zakhidnoi-i-skhidnoi-svitohliadnykh-tradytsii>